

Valgprogram for Lillehammer Venstre

Kommunestyreperioden 2023-2027

Innhold

Venstre – Norges sosialliberale parti	3
Kapittel 1 - Klimavennlige lokalsamfunn	4
Grønne reiser	4
Lokal energiproduksjon og energieffektivisering	5
Kapittel 2 - Mer natur	6
En arealpolitikk for mer natur	6
Sirkulær økonomi og gjenbruk	7
Lokal forurensning og renovasjon	7
Bedre dyrevelferd	8
Kapittel 3 - Skole og opplæring	9
Barnehage	9
Grunnskole og skolefritidsordning	10
Studentbyen	11
Kapittel 4 – Flere lokale arbeidsplasser	12
Et likestilt og inkluderende arbeidsliv	12
Kapittel 5 – Et levende lokalsamfunn	14
Stedsutvikling	14
Kultur og idrett	15
Frivillighet	16
Asyl og integrering	16
Demokrati og åpenhet	17
Kapittel 6 – Helse og omsorg i lokalsamfunnet	18
Helsetjenester og psykisk helse	18
Lokal ruspolitikk	19
Økt frihet i alderdommen	19

Venstre – Norges sosialliberale parti

Frihet handler både om frihet i hverdagen og om å gi folk reelle muligheter i livet. Det handler om friheten til å ta den utdanningen du ønsker, starte den bedriften du brenner for, leve det familielivet du ønsker, og leve i trygge fellesskap. Dette er Venstres sosialliberale fundament.

Lillehammer skal være en åpen og inkluderende kommune der alle kan finne sitt eget gode liv – uavhengig av alder, kjønn, livssyn, funksjonsnivå, seksualitet og bakgrunn. Kampen for klimaet og naturen er vår aller viktigste utfordring.

Makt og innflytelse skal komme nedenfra. Beslutninger skal fattes nærmest mulig den det gjelder, og med størst mulig grad av åpenhet og medvirkning. Politisk makt skal forankres i demokratiske institusjoner.

Venstre er et utålmodig parti. Vi vil ta samfunnet videre. Vi vil framover, ikke bakover. Derfor satser vi på skole og kunnskap, vi vil løse klima- og naturkrisen, og vi støtter små og store jobbskapere. Venstre vil ha et samfunn der alle er frie og har muligheten til å delta. For å lykkes med det må jobben gjøres lokalt.

Venstre som parti tilhører sentrum i politikken, og vi har vist at vi kan ta ansvar og finne løsninger gjennom samarbeid, både til høyre og til venstre i politikken.

Hvis du er utålmodig og vil gi folk mer frihet og flere muligheter og ønsker å ta Norge framover: Velkommen til Venstre i lokalvalget 2023!

Kapittel 1 - Klimavennlige lokalsamfunn

Klimakampen handler om å gi barna mulighet til å leve et godt og trygt liv nå og i framtiden. Vi må ta vare på naturen og alle de gode kloden som økosystem tilbyr oss, slik som mat, rent vann og ren luft. Venstre vil at det skal være enkelt å bidra i klimakampen og leve et godt liv med et lite miljøavtrykk.

Kampen for å kutte klimagassutslipp er like viktig lokalt som nasjonalt. Lillehammer Venstres kandidater stiller til valg for å kutte lokale klimagassutslipp.

Samarbeid mellom næringsliv, kommune og sivilsamfunn er nødvendig for å finne løsninger som får ned de lokale utslippene. Lillehammer kommune skal legge til rette for grønn næringsutvikling og ta i bruk det handlingsrommet kommunen har til å lede an i klimaarbeidet. Ved å stille strenge klima- og miljøkrav i anskaffelsene kan Lillehammer kommune oppnå utslippskutt og bidra til at grønne produkter og tjenester kommer inn på markedet.

Selv om vi lykkes med å redusere utslippene, må vi forberede oss på mer ekstremvær. Venstre vil derfor at kommunen skal prioritere klimatilpasning. Tiltak som gjenåpning av bekker og vassdrag, flomsikring og rehabilitering av natur vil bidra til å beskytte verdifull infrastruktur og er dessuten bra for folk og natur.

Lillehammer Venstre vil:

- At klimagevinsten i rehabilitering framfor rivning alltid skal vurderes i kommunale eiendomsprosjekter.
- Stille krav om streng klima- og miljøsertifisering av alle nye bygg.
- Jobbe for at miljøvennlige bygg kan premieres i utmålingen av eiendomsskatten.
- Begrense nedbygging av natur og reetablere mer natur.
- Gjenåpne flere elver og bekker som er lagt i rør, blant annet Vesle-Gausa fra Jorekstad og ut i Lågen.
- Gjennomgå og styrke samfunnsberedskapen og oppgradere planer som har med naturkatastrofer, store ulykker, terror og krigslignende situasjoner å gjøre. Det må øves på tvers av samfunnssektorene og med nøkkelpersoner.

Grønne reiser

Lillehammer Venstre vil at flere skal gjennomføre hverdagsreisene sine til fots, med sykkel, med kollektivtransport eller ved å benytte seg av bildelingsordninger. Da må de grønne transportløsningene gjøres mer attraktive. Vi må bygge flere sykkelveier og gjøre kollektivtrafikken billigere og bedre. Vi må utvikle sentrum og grender på en måte som reduserer behovet for bil i hverdagen.

Det er krav om nullutslipp i offentlige anskaffelser av personbiler, varebiler og bybusser. Lillehammer Venstre støtter tiltak for å redusere CO₂-utslipp i kommunen.

Lillehammer Venstre vil:

- Bygge flere sykkelveier og premiere bruk av sykkel som hverdagstransport.
- Utvide kommunenes vei- og skiltmyndighet for å bidra til at busstransport prioriteres, at det legges til rette for sykling, og at man får lavere fartsgrenser nær skoleveier.
- Senke prisene på kollektivtransport, kutte pris på månedskort på buss med 250 kroner og utvide tilbudet.
- Legge til rette for at kollektivtrafikken kan løse flere hverdagsproblemer gjennom bestillingstransport, for eksempel aldersvennlig transport, henting og levering til fritidsaktiviteter og skoleskys.
- Stille krav om utslippsfri kollektivtrafikk.
- At kollektivtrafikken skal være tilgjengelig og universelt utformet.
- Stille krav om utslippsfri transport i forbindelse med oppdrag for, og leveranser til, kommunen.
- Legge til rette for bildelingsordninger.
- Etablere flere ladestasjoner for elbil, inkludert hurtigladere og ladestasjoner for drosje, på kommunal grunn – spesielt i tilknytning til kollektivknutepunkt. Stille krav om at disse er universelt utformet.
- Legge til rette for lademuligheter for elbåter ved Mjøsa.
- Jobbe for bedre togtilbud, med flere og raskere avganger mellom Lillehammer og Oslo, og flere avganger sørover etter kl. 21.
- Se hele jernbanestrekningen mellom Oslo og Trondheim under ett og jobbe for å få en rask tospors jernbane på denne strekningen.

Lokal energiproduksjon og energieffektivisering

Kommunen kan oppnå store klimakutt gjennom økt produksjon og bruk av fornybar energi. Lillehammer kommune har allerede satt i gang fornybarprosjekter og det er mulig å integrere produksjon av fornybar energi både ved nybygg og i forbindelse med rehabilitering av gamle bygg.

Nesten alt avfall kan komme til nytte igjen som råvarer i nye produkter eller i energiproduksjon. Dette vil bidra til en sirkulær økonomi og samtidig redusere utslipp av klimagasser og miljøgifter fra avfall.

Lillehammer Venstre vil:

- Stille krav om energiproduksjon på tak i nye større bygg, der det er egnet.
- Gjøre det enklere å legge solceller på tak i private hjem gjennom forenkling av lokalt regelverk.
- Etablere klima- og energifond som gir tilskudd til energieffektivisering og klimavennlige løsninger basert på private initiativ.
- Stille krav om energieffektivitet i kommunens egne nybygg og rehabiliteringsprosjekter.
- Ha miljøsertifisering av bygg gjennom bruk av anerkjente sertifiseringsordninger.
- Jobbe for å redusere offentlig energibruk, for eksempel ved å bruke sensorstyrt belysning i offentlige bygninger og langs veier.

Kapittel 2 - Mer natur

Klimaendringer og tap av natur er de største truslene mot menneskers fremtidige livskvalitet og frihet. Natur er en forutsetning for matproduksjon, medisiner, rent vann og ren luft. Ikke minst er naturen vår aller viktigste forsikring mot ødeleggende klimaendringer, både ved at skog binder opp CO₂ og vann, skog og myr beskytter oss mot flom og andre konsekvenser av høyere temperaturer. Å beskytte naturen er derfor en av Venstres viktigste saker.

Dessverre blir det stadig mindre naturareal i Norge, med tap av biologisk mangfold og utslipp av klimagasser som konsekvenser. Venstre vil at Norge innen 2030 skal restaurere og reetablere mer natur enn det som går tapt. Det betyr ikke at vi skal stanse utviklingen av kommuner og næringsliv, men vi må sørge for at utvikling og verdiskaping ikke går på bekostning av naturen.

En arealpolitikk for mer natur

Arealbruksendringer gjennom nedbygging er den største trusselen mot natur og biologisk mangfold. Dermed ligger mange av virkemidlene for å ta vare på mer natur hos kommunen, gjennom praktiseringen av lovverk som plan- og bygningsloven, jordloven og naturmangfoldloven.

Lillehammer Venstre vil fortsatt føre en stram arealpolitikk for å ta vare på dyrka mark, skog, myr og fjell. For å stanse tapet av naturmangfold må Norge bli arealnøytralt. Det betyr at vi må gjenbruke og fortette allerede utbygde arealer framfor å bygge ut mer på dyrka mark og i urørt natur. For å måle arealnøytralitet vil Venstre innføre arealregnskap og naturbudsjett i kommunen. Venstre vil også innføre en arealavgift som innebærer at det koster å bygge ned natur og matjord.

Lillehammer Venstre vil ivareta naturen i Gropmarka og i Nordseterfjellet gjennom en kommunedelplan som på en klar måte bestemmer bruken av disse områdene til henholdsvis fortetting av bebygd areal, friluftsliv og naturbevaring. Lillehammer Venstre er mot ny bilveg gjennom Gropmarka, eller nye helårsveger på fjellet.

Lillehammer Venstre vil invitere nabokommunene Øyer og Ringsaker til å samordne med Lillehammer planleggingen i fjellområdene, slik at hyttebygging og veger ikke svekker naturkvaliteter og muligheter for friluftsliv. Lillehammer Venstre var i 2022 pådriver for å stoppe videre utredning om utbygging av Birkebeinerlia og ønsker ikke hyttebygging ovenfor Kausvegen på Nordseter.

Lillehammer Venstre går inn for renaturering av Gausadeltaet. Det ble langt på vei ødelagt av tiltak i elva for å lette tømmerfløting på 1960-tallet, og ikke minst ved lukking av «Vesle-elva» da Gausdalsarmen FV250 ble bygd ut på 1980-tallet. Ved å gjenåpne Vesle-Gausa gjenskapes leveområder for fisk og amfibier, samtidig som faren for flom reduseres.

Lillehammer Venstre er bekymret med tanke på reduksjon av pollinerende insekter. Tap av naturlige blomsterenger er én viktig grunn. Kommunal eiendom med dyrka mark - eng og nedlagt eng - bør forvaltes som naturlig blomstereng. Arealene skal slåes, men ikke gjødsles. Landbrukskontoret tildeler statlige tilskudd til slik drift av gammel slåttemark.

I Lågen har høstvandring av harr - og lågåsildfisket i oktober - gått sterkt tilbake. Lillehammer Venstre mener Statsforvalteren bør initiere overvåking og forskning på årsakene. Hunderørreten er en ørretstamme av nasjonal interesse som det er viktig å ta vare på. Lillehammer kommune må følge opp revisjonen av manøvreringsreglementet for Hunderfossen kraftstasjon, med sikte på å bedre gyte- og leveforholdene for hunderørreten.

Lillehammer Venstre vil:

- Stille krav om arealregnskap og erstatningsarealer ved tap av verdifull natur ved nye utbyggingsprosjekter.
- Begrense nye felt for hytteutbygging.
- Ha en aktiv jordvernpolitikk, der det blir stilt krav om flytting av matjord hvis veger og offentlige utbyggingsformål krever nedbygging.
- Ha flere tiltak for pollinerende insekter.
- Bevare Gropmarka og Birkebeinerlia som skog- og friluftsområder, uten nye veger eller hyttefelt.
- Ha en utbyggingsgrense mot fjellet på Nordseter, langs Kausvegen og ved Kaussetra og mot Gropmarka, bevare seterpreg og tilrettelegge for friluftsliv.
- Styrke de regionale planene for å sørge for helhetlig arealplanlegging i fjellområdene på tvers av kommunegrensene mot Øyer og Ringsaker.
- Restaurere Gausadeltaet.
- Jobbe for rent vannmiljø og gode levevilkår for fisk i Lågen og Mjøsa.

Sirkulær økonomi og gjenbruk

Nordmenn ligger i dag i verdenstoppen i forbruk per innbygger, med tre ganger større forbruk enn den gjennomsnittlige europeer. For å redusere belastningen på naturen må vi legge til rette for økt gjenbruk av materialer og deling av ressursene. Derfor støtter Lillehammer Venstre gjenbruksstasjoner og bruktbutikker. Framover må kommunale bygg og anlegg vedlikeholdes på en bedre måte, og unngå riving og nybygging så langt det er mulig.

Lillehammer Venstre vil:

- Legge til rette for mer gjenbruk av materialer og varer i anskaffelser og byggeprosjekter.
- Gjøre det enklere for innbyggerne å gjenbruke framfor å kjøpe nytt, for eksempel ved å støtte opp om etablering av gjenbruksstasjoner.
- Samarbeide med staten for å gjøre det enklere å gjenbruke og reparere, blant annet ved å jobbe for å redusere moms på reparasjon.

Lokal forurensning og renovasjon

Tidvis er luftkvaliteten i Banken-krysset i Lillehammer sentrum svært dårlig. Lillehammer Venstre ønsker tiltak for å redusere biltrafikk gjennom Banken-krysset. Kollektivtransport og samkjøring må bli mer attraktivt, særlig i rushtidene. Det må ses på muligheter for å lede trafikken andre steder og fokusere mer på helhetlig planlegging for å minske behovet for lokal bilkjøring. Vannkvaliteten i

Lågen og Mjøsa er i hovedsak god, men fortsatt er det for høye nivåer av kvikksølv og PCB i Mjøsa. Lillehammer kommunes søkelys på forurensing må videreføres.

Lillehammer Venstre går inn for at landbrukskontoret for Gausdal, Lillehammer og Øyer skal ha en aktiv rolle for å hindre rundballer og rundballeplast på avveie. Befaringer om våren på vollene ved Gausa og Lågen og sikring av rundballer før flom, vil være ett bra tiltak.

Lillehammer Venstre vil:

- Jobbe for tiltak som reduserer biltrafikk gjennom sentrum.
- Ha tiltak for å sikre skolevei, særlig til Hammartun som nå er kritisk.
- Sørge for videreføring av arbeid med å sikre vannkvalitet i vann og vassdrag.
- Følge opp målsetting om at Lillehammer kommune skal bidra til å nå nasjonale mål om avfallsreduksjon og andelen avfall til materialgjenvinning.
- Jobbe for lokale tiltak som hindrer landbruksplast på avveie.

Bedre dyrevelferd

Dyrenes velferd, helse og trygghet må sikres. Dyr må kunne utøve mer av sin naturlige adferd. I tråd med at kunnskapen om dyrevelferd stadig bedres, må politikken følge etter. For at alle dyr skal leve et godt liv, må dyrevelferd også ivaretas i lokal politikk og forvaltning. Hundeluftegården ved Strandpromenaden er et godt tiltak for å løpe og leke fritt. Bestemmelser om båndtvang er viktig for å beskytte beitedyr, fjærfe og vilt.

Lillehammer Venstre vil:

- Jobbe for god dyrevelferd.
- Opprettholde det kommunale tilskuddet til veterinærvakt for alle dyreslag.

Kapittel 3 - Skole og opplæring

Utdanning er nøkkelen til en bedre framtid. Derfor er utdanning alltid en prioritet for Venstre. Det er gjennom utdanning vi utjevner sosiale forskjeller og gir alle like muligheter i livet. Elever har ulike forutsetninger, interesser og behov. Da er det avgjørende at vi skaper en skole som tar hensyn til forskjellene som finnes mellom oss.

Lillehammer Venstre vil jobbe for at barn og unge i Lillehammer skal ha gode oppvekst- og utviklingsmuligheter. Det er viktig at alle har lik mulighet til å bidra og at alle har lik mulighet til utdanning. For å kunne benytte seg av en rettighet må muligheten for å benytte den være til stede. Derfor mener Lillehammer Venstre at det er grunnleggende å satse på barnehage og skole.

Barnehage

Ingen familier er like, og barn har ulike behov. Derfor ønsker Venstre et mangfold i barnehage-tilbudet, slik at familier kan velge et tilbud som passer for dem og barnet. Å ikke få plass i en barnehage i nærheten av der du bor eller jobber, byr på utfordringer for mange. Derfor er det viktig å opprettholde barnehager i nærmiljøet.

Kompetanse hos ledelse, lærere og ansatte, gode inne- og utemiljø og nok voksne er helt avgjørende for barna. Kvaliteten på barnehagene er det viktige, ikke hvem som driver eller eier dem.

Barnehagen er avgjørende for integrering, inkludering og språkutvikling. Det er derfor viktig at kommunen jobber målrettet for å øke graden av deltakelse for barn med flyktning- og innvandrerbakgrunn i barnehagen.

Det skal være en øvre grense for hvor lenge barnet kan oppholde seg i barnehagen. Siden mange foreldre ikke jobber kun på dagtid, bør det gis mulighet for at barnehager kan ha utvidet åpningstid.

Lillehammer Venstre vil:

- Sikre bemanningsnormen i barnehagen gjennom hele åpningstiden.
- Sørge for tilstrekkelig antall pedagoger i barnehagene i kommunen.
- Sikre likebehandling av offentlige og private barnehager.
- Tilby gratis opphold i kjernetiden for barn fra familier med økonomiske utfordringer.
- Sikre barnehager i nærmiljøet.
- Jobbe for å øke andelen mannlige barnehagelærere.
- Ruste opp barnehagebygg og uteareal slik at alle barn har gode lekeområder.
- Åpne for at enkelte barnehager kan ha utvidet åpningstid.
- Ha løpende barnehageopptak for å sikre at alle får mulighet til å begynne i barnehagen etter endt foreldrepermisjon.
- Styrke alderstilpasset opplæring for barn om kropp, seksualitet, identitet og følelser fra og med barnehagealder.
- Tilby mer kommunal kursing av barnehageansatte for å sikre kompetanse blant de ansatte i barnehagen som ikke har formell utdanning.

- Styrke samhandlingen for overføring av informasjon om barnets faglige nivå og utvikling i overgangen fra barnehage til skole og koble på PPT der det er behov for det.
- Styrke barnehageansattes kompetanse om barn med høyt læringspotensial.
- Bidra til å sikre gode arbeidsvilkår for å rekruttere og beholde barnehagelærere i barnehagene våre.

Grunnskole og skolefritidsordning

Å satse på læreren er å satse på eleven. Lillehammer Venstre mener vi har ekstremt dyktige lærere i Lillehammerskolen. Disse vil vi beholde. Samtidig vil vi rekruttere nye, dyktige lærere.

Lillehammer Venstre ser positivt på private skoler som driver på ideelt grunnlag. Venstre tar oppvekstmiljøet på alvor. Trygge og gode arenaer i nærmiljøet er vesentlig for de grender og lokalsamfunn som har mistet skoler eller som er uten lokale naturlige samlingsplasser for barn, unge og voksne. Lillehammer Venstre ønsker å legge til rette for at grendene selv skal kunne påvirke hvordan disse arenaene skal gjenskapes. For eksempel kan grillplasser, skate-parker, klatrevegger og aktivitetsbaser skapes i samarbeid med grendene og grendeutvalgene.

Kartlegging og rapportering er ikke et mål i seg selv og må vurderes kritisk, slik at lærerens tid i størst mulig grad brukes sammen med elevene og dermed føre til mindre byråkrati.

Lillehammer Venstre har tro på at familiene vet best hvilken skole som passer sosialt og geografisk og vil at det skal være lav terskel for å velge annen skole i kommunen. Det forutsettes at det finnes kapasitet ved den skolen det søkes til. Stigende elevtall ved en skole og ledig kapasitet ved naboskolen kan gjøre det aktuelt å justere skolekretsgrenser.

Lillehammer Venstre vil:

- Ruste opp Vingar og Søre Ål skoler.
- Beholde to ungdomskoler i kommunen og beholde en barneskole i Lillehammer sentrum.
- Sørge for tilstrekkelig bemanning i skolefritidsordning (SFO).
- Stimulere til samarbeid mellom SFO og frivillige lag og organisasjoner.
- Gi gratis skolefritidsordning til lavinntektsfamilier.
- Myke opp overgangen mellom barnehage og grunnskole ved bruk av metoder som lekbasert læring.
- Gjøre læreryrket mer attraktivt gjennom å sikre flere karrieremuligheter, gode lønnsbetingelser og mindre byråkrati og papirarbeid.
- Åpne for å kunne ta om igjen eller hoppe over klassetrinn dersom nivå og faglig utvikling tilsier det.
- Utsette innføring av nettbrett i skolen og ta opp til vurdering hvilke teknologiske hjelpemidler skolen skal benytte.
- Styrke kommunens fokus på to faglærere i basisfagene (norsk, engelsk og matematikk) slik at planlegging, samarbeid og tilrettelegging blir mer fleksibelt.
- Styrke laget rundt eleven ved å ansette flere helsesykepleiere, skolepsykologer, miljøterapeuter og rådgivere med formell kompetanse.

- Gi KS og staten tydelige signaler fra lokale skoleeiere om nødvendigheten av å rekruttere og beholde profesjonsutøvere i skolen.
- Styrke kulturskolen.
- Styrke og bidra til videre utvikling av Læringscenteret.
- Sikre fortsatt leirskoletilbud for elever i Lillehammer.
- Utrede gratis busskort for barn og unge på bybuss-rutene samt for de unge som bor i grendene utenfor bykjernen.
- Ha fortsatt fokus på å forebygge mobbing.

Studentbyen

Lillehammer som studentby er i stadig utvikling og er kjent for godt studiemiljø. Venstre vil være med og legge til rette for at høgskolen skal opprettholde sitt gode omdømme. Å legge til rette for at høgskolen skal få utvikle seg og vokse i sentrum er viktig. Høgskolestyret, Statsbygg og Kunnskapsdepartementet beslutter framtidig lokalisering av campus. Lillehammer Venstre mener Lillehammer kommune må ha åpenhet for flere lokaliseringalternativ.

Et godt studiemiljø innebærer blant annet at studentene skal motta den fysiske og psykiske helsehjelpen de har krav på, og at det legges til rette for sosiale møteplasser.

Lillehammer Venstre vil:

- Sikre lavterskel psykiatrisk tilbud for studenter.
- Støtte Høgskolen i Innlandets ambisjoner om universitetsstatus.
- Styrke bussforbindelsen mellom Storhove og Søre Ål
- Legge til rette for utbygging av studentboliger, med mål om å sikre at alle studenter som ønsker det, skal kunne leie en rimelig studentbolig med akseptabel standard.
- Styrke høgskolens betydning og tilgjengelighet til sentrum uansett plassering av campus.

Kapittel 4 – Flere lokale arbeidsplasser

Hvis man skal lykkes med å skape gode lokalmiljøer, er det viktig at flest mulig kan bidra og inkluderes i arbeidslivet. Venstre vil at man enkelt skal kunne skape en arbeidsplass for seg selv og andre, og at man enklere skal kunne jobbe fra der man vil.

En attraktiv by med gode skoler, et godt og tilgjengelig barnehagetilbud, varierte kulturopplevelser og et hyggelig og tiltalende sentrum vil tiltrekke seg ny næringsvirksomhet og ny tilflytting. Dette er grunnleggende kunnskap når kommunen skal vurdere hva som er bra for innbyggerne, og ikke bare for utbyggerne.

Turisme er viktig for hele regionen. Lillehammer Venstre vil bidra til forutsigbarhet og langsiktighet for den regionale, overbyggende reiselivsorganisasjonen.

Kommunen må sørge for lokaler og områder som kan huse gründervirksomhet, samt videre utvikling av Lillehammer som film- og tv-by og attraktivt bo- og arbeidssted for profesjonelle kunstnere.

Lillehammer Venstre innser at kommunen har begrensede muligheter for å gjennomføre store investeringer de nærmeste årene, og ønsker at også private skal kunne tilby tjenester som kommunen har ansvaret for, enten på oppdrag eller gjennom samarbeid. Kvaliteten på tjenestetilbudet er viktigst så lenge arbeidstagernes rettigheter ivaretas på en god måte.

Skog- og landbruk har lange tradisjoner i vårt område og er en viktig del av kommunens næringsliv. Fruktbare jorder inn mot og inne i byen er også en viktig bestanddel i imaget til hele Norges mest sjarmerende småby. Verdifull matjord skal fortsatt være en del av landbrukets ressursgrunnlag og må ikke omdisponeres til annet formål. Andelen dyrkbar mark i Norge er allerede for lav.

Lillehammer Venstre vil:

- Sørge for at vi kan stille nødvendige næringsarealer til disposisjon.
- Arbeide for et levedyktig og bærekraftig landbruk.
- Legge til rette for kulturnæringer, herunder tv- og filmproduksjon.
- Støtte opp om Lillehammer som bo- og arbeidssted for utøvende kunstnere.
- Føre en langsiktig og forutsigbar næringspolitikk.
- Støtte opp under forsvarets satsning på Jørstadmoen gjennom tett dialog.
- Åpne for at flere oppgaver kan løses gjennom samarbeid med ideelle og private aktører.
- Sikre dyrkbar mark for framtidige generasjoner.
- Jobbe for at det finnes støtteordninger for mindre bedrifter med særlig høye strømkostnader.

Et likestilt og inkluderende arbeidsliv

Arbeid gir oss økonomisk frihet og muligheten til å utvikle oss som mennesker og medborgere. Å delta i arbeid er også helt avgjørende for inkludering og integrering. Det bidrar til økt tilhørighet, motvirker fattigdom og utjevner forskjeller. Venstre vil derfor ha et arbeidsliv som er fleksibelt og

tilgjengelig nok til å passe for folk med ulike forutsetninger. Kommunene spiller en viktig rolle i å inkludere flere gjennom ordninger som brukerstyrt personlig assistent (BPA), introduksjonskurs som leder til deltakelse i arbeidslivet, og samarbeid om tilrettelegging hos bedriftene.

Norske arbeidsplasser er avhengige av å tiltrekke seg utenlandsk arbeidskraft. I intensive perioder vil mange bedrifter også ha behov for innleide medarbeidere. Derfor er det særlig viktig at det opprettholdes god tilgang på slik arbeidskraft og at vi sørger for at de som kommer, har et godt og ryddig arbeidsforhold.

Lillehammer Venstre vil:

- At kommunen tar sitt samfunnsansvar og sørger for at flere kommer seg inn i arbeidslivet, ved å ta inn lærlinger, tilby praksisplasser og tilby deltidsordninger for folk med redusert arbeidsevne.
- Sørge for at tilgangen på individuelt tilpasset assistanse, for eksempel tildeling av brukerstyrt personlig assistanse (BPA), skal være tilgjengelig og fremme likestilling.
- Gi folk raskere og bedre oppfølging hos Nav ved å gi saksbehandlerne bedre verktøy som automatiserer og forenkler arbeidet deres.
- Styrke sosialtjenestene med økte ressurser til å yte tett og individuell oppfølging for å hjelpe flere ut i ordinært arbeid.
- Styrke samarbeidet med arbeidslivet og utdanningssektoren for å redusere utenforskapet og kompetansegapet.

Kapittel 5 – Et levende lokalsamfunn

By- og stedsutvikling skaper viktige rammer for hverdagslivet, og en viktig del av politikken er derfor å bidra til gode omgivelser og boligområder. Det er viktig at lokalsamfunn utvikles med inkluderende offentlige rom som legger til rette for å leve et miljøvennlig og godt liv.

Gode lokalmiljø har et mangfold av aktiviteter der alle finner noe de kan trives med. Venstre mener at vi får et mer mangfoldig tilbud for innbyggerne hvis kulturen, idretten og frivilligheten får utfolde seg fritt. Kommunen spiller en viktig rolle i å legge til rette for både organiserte og egenorganiserte aktiviteter.

Kulturmiljøene er utgangspunkt for de kulturbaserte næringene, kulturvern bidrar til det grønne skiftet gjennom bevaring og gjenbruk, og kulturminner gjør steder mer attraktive. Venstre vil ha økt satsning på kulturarv og arbeide for å opprettholde den kulturfaglig kompetanse i stedsutvikling og byggesaksarbeid.

Stedsutvikling

Gode lokalsamfunn er avhengige av en stedsutvikling som skaper attraktive nærmiljøer der folk bor og lever livet sitt. Lillehammer Venstre vil sikre nærhet til gode friluftsområder, viktige offentlige velferdstilbud og tilgang til varierte sosiale møteplasser for forskjellige livsfaser.

For Lillehammer Venstre er balansert byutvikling viktig, der nye bygg skal tilpasses byggeskikk og nabobygg slik at vi bevarer byens særpreg og miljø.

Ny boligproduksjon må svare på kommunens samfunns mål og følges tett opp fra idé til ferdigstillelse for å sikre bokvalitet og gode, trygge nabolag. For et livskraftig sentrum må boligbyggingen ivareta en god sameksistens med ulike løsninger for et mangfold - for unge, enslige, barnefamilier og godt voksne.

Etter en periode med fokus på fortetting av sentrum ønsker Lillehammer Venstre også at det åpnes for mer boligbygging i grendene. Sentrumsutvikling rundt skystasjonen og Lurhaugen bør prioriteres. Venstre ønsker en restriktiv linje når det gjelder hyttebygging, til fordel for å beholde naturkvaliteter og mulighet for friluftsliv.

Lillehammer Venstre vil:

- Øke satsningen på lokal bokvalitet ved å sikre et mangfold av aktiviteter og tilbud.
- Prioritere tilrettelegging for gående, syklende og kollektivtransport og forbedre tilgjengelighet i sentrum og til og fra byen.
- Legge til rette for boligbygging langs kollektivakser slik at færre blir avhengige av bil.
- Sikre medvirkningsprosesser og innbyggerinvolvering i plan- og byggesaksprosesser.
- At nye bygg i sentrum må tilpasses lokal byggeskikk og nabobygg.

- Sørge for god balanse mellom klima- og miljøvennlig boligutvikling og ivaretagelse av kulturvern og kulturminner.
- Bidra til at det etableres flere nyskapende og inkluderende boformer som muliggjør en bærekraftig livsstil.
- Ta vare på nærnaturen og sikre tilgang til utfartsområder, turveier og stier.
- Sørge for universell utforming av bygg og anlegg i kommunen.
- Vurdere parkeringsløsninger som del av sentrumsplan.
- Utvikle Elveparken til et attraktivt oppholdssted for unge og gamle.
- Opprettholde et levende sentrum og det unike miljøet i Storgata ved å sikre en god balanse mellom detaljhandel i sentrum og kjøpesentre i byens utkant.

Kultur og idrett

Kunst og kultur er viktig kraft for opplevelser, diskusjon og utvikling og er viktig mot byjubileet i 2027. Idrettsarrangement, kulturinstitusjoner og festivaler styrker Lillehammer identitet. Alle generasjoner skal ha tilgang til et godt og variert kulturtilbud. Kulturskolen spiller en sentral rolle i kulturlivet og bør være priset og lokalisert på en slik måte at den er tilgjengelig for alle. Venstre vil bidra til å lette forholdene for breddeidretten og sørge for et variert tilbud.

Lillehammer Venstre vil:

- Sikre kulturelle møteplasser og et kulturtilbud for alle aldersgrupper og som er økonomisk tilgjengelige for alle.
- Ivareta og videreutvikle Den kulturelle skolesekken og Den kulturelle spaserstokken.
- Videreutvikle Lillehammers fortrinn som film-, kunst- og litteraturby og utnytte potensialet som ligger i statusen UNESCO litteraturby.
- Støtte opp om planer for utvidelse av Lillehammer Kunstmuseum.
- Videreføre et godt bibliotektilbud med selvbetjent tilgang utenom åpningstider, som er arena for debatt, læring og formidling.
- Prioritere midler til breddeidrett for å skape inkluderende idrettsarenaer.
- Sørge for å holde prisene nede for barneidretten, slik at vi sikrer at alle har mulighet til å delta.
- Jobbe for nødvendig rehabilitering av Kulturhuset Banken og legge til rette for mer aktivitet i lokalene.
- At talenter innen idrett, kunst og kultur skal kunne bygge bærekraftige karrierer.
- Planlegge for bygging og drift av fotballhall, fortrinnsvis gjennom et samarbeid med private eller Lillehammer Olympiapark.
- Ha målrettede ordninger som gjør det mulig for alle å delta på fritidsaktiviteter, uavhengig av økonomisk situasjon.

Frivillighet

Frivillig arbeid er av stor verdi for både lokalsamfunnet og den enkelte. Alle bør få muligheten til å delta i frivillig arbeid. Derfor er det viktig for Lillehammer Venstre at det skal være enkelt å være frivillig, og at frivilligheten har en sterk rolle i lokalsamfunnet.

Takket være innsats fra de mange frivillige som stiller opp, kan Lillehammer fortsatt være vertskap for store og små festivaler, idrettsarrangement og konferanser.

Lillehammer Venstre vil:

- Gjøre egnede offentlige lokaler tilgjengelige for lag og foreninger på en enkel måte.
- Minske byråkratiet opp mot frivilligheten i forbindelse med søknader om midler og enkle byggesøknader.
- Sikre en god arbeidsdeling mellom kommunen og frivilligheten i de tilfellene der frivilligheten tar seg av oppgaver som grenser opp mot kommunens ansvarsområde.
- Sikre at frivilligsentralen har økonomi til å legge til rette for mer frivillig arbeid.
- Legge til rette for en kommunal folkehelsedag der frivilligheten får fremmet sine aktiviteter og muligheten til å engasjere seg.
- Øke støtten til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene i kommunene og legge til rette for flerårige støtteordninger.
- Støtte opp om kulturfrivilligheten og jobbe for bedre utstyr og øvings- og fremføringslokaler, i samarbeid med nasjonale søknadsordninger som Kulturrom.

Asyl og integrering

Norge skal være en trygg havn for folk på flukt. Venstre vil møte flyktninger med respekt og medmenneskelighet og gi dem muligheten til å skape seg et bedre liv. Det er viktig å få folk ut i skole, arbeidsliv og fritidsaktiviteter for å sikre rask og god integrering. Venstre vil gi flyktninger og asylsøkere flere rettigheter og støtte opp om private og ideelle initiativer for bedre integrering og inkludering.

Lillehammer Venstre vil:

- Jobbe for rask bosetting av flyktninger og sikre et variert utvalg av botilbud.
- Jobbe for rett til videregående opplæring for asylsøkere.
- Ha en forsøksordning som gjør det enklere å jobbe under asylsøknadsprosessen.
- Styrke introduksjonsprogrammet og gjøre det lettere å kombinere deltakelse med ordinært arbeid.
- Tilby fadder- og praktikantordninger for flyktninger.
- Samarbeide med lokalt næringsliv om å tilby arbeidsinnvandrere og deres familier norskopplæring og etablere gode møteplasser.
- Sikre barn i mottak muligheten til å delta på ordinære fritidsaktiviteter.
- Gi tilbud om barnehageplass til flyktninger.
- Jobbe for flere fritidstilbud etter skolen i regi av både private og kommunale aktører.

Demokrati og åpenhet

Venstre mener at avgjørelser bør tas så nær det det angår som mulig. Mer makt bør flyttes fra staten til kommunalt nivå. Vi vil ha et levende lokalsamfunn og kommuner som er store nok til å kunne utøve reell makt og ta på seg og skjøtte flere oppgaver. Dette fordrer sterke kommuner. Lillehammer Venstre ser behov for at flere kommuner bør slås sammen for å yte bedre tjenester. I første rekke ser vi for oss et enda tettere samarbeid med kommunene Gausdal, Øyer og Ringebu.

For å gi folk gode tjenester og skape lokal utvikling er lokal frihet bedre enn statlig detaljstyring og øremerking. Derfor er et sterkt lokaldemokrati viktig for Venstre. Vi vil at flere skal kunne delta i lokaldemokratiet.

Vi må sammen skape et ytringsklima i lokalpolitikken som gjør det mulig for alle å være med.

Lillehammer Venstre vil:

- Være en pådriver for tettere samarbeid med nabokommuner.
- Fremme mer deltagelse i lokalpolitikken og et godt ytringsklima.

Kapittel 6 – Helse og omsorg i lokalsamfunnet

Et trygt og nært helsetilbud av høy kvalitet er viktig for at alle skal ha frihet og mulighet til å delta i samfunnet. Lillehammer Venstre ønsker at hver enkelt i større grad bør kunne bestemme hvem man mottar tjenestene fra og at alle sikres rett behandling til riktig tid.

For at alle skal kunne leve et godt og selvstendig liv lenger, må samfunnet forebygge mer og reparere mindre innenfor både psykisk og fysisk helse. Tidlig innsats og mer inkludering kan bidra til å forhindre utenforskap og sette flere i stand til å delta i samfunnet på like premisser. Lillehammer kommune har vedtatt tillitsreformen og bør følge opp denne tenkningen i sin styring av virksomheten.

Venstres politikk er tuftet på at alle er forskjellige. Det er en målsetting at funksjonshemmedes menneskerettigheter ivaretas i alle politiske vedtak som fattes i kommunen. Samtidig vil Venstres politikere heve stemmen når vi ser at urett begås og Norges største minoritet diskrimineres.

Helsetjenester og psykisk helse

Lillehammer Venstre vil føre en helsepolitikk som sikrer alle tilgang til et godt helsetilbud, uavhengig av språkferdigheter, alder, inntektsnivå eller pårørendes ressurser. Når flere helsetjenester er blitt flyttet over fra staten til kommunen, stiller det høye krav til kommunehelsetjenestene og fastlegetjenesten, men det gir også mulighet til å tilpasse tjenestene til innbyggernes behov. Innbyggerne må sikres kompetent helsehjelp gjennom godt samarbeid mellom kommunen og sykehuset og mellom offentlige, private og ideelle helsetilbud.

Tilbudet til personer som sliter med psykiske helseplager og lidelser, er ikke godt nok. Lillehammer Venstre vil sikre rask og god psykisk helsehjelp, utvide lavterskeltilbudet og styrke ettervernet. Vi vil senke terskelen for behandling ved å etablere lavterskeltilbud om psykisk helsehjelp og jobbe tett opp mot statlige helsemyndigheter for å sikre at kapasiteten i spesialisthelsetjenesten er god nok.

Fysisk og psykisk vold i nære relasjoner er både en helsemessig og sosial utfordring. Kommunen har et betydelig ansvar for å forebygge og bistå personer av begge kjønn, og eventuelle barn.

Lillehammer Venstre vil:

- Fortsatt jobbe for et godt og allsidig sykehus på Lillehammer med akuttfunksjoner.
- At Lillehammer skal kunne tilby en koordinator som hjelper til med å navigere i systemet, slik at alle får den hjelpen de har krav på.
- Sikre fastlegeordningens mulighet til å gi trygg og god pasientbehandling.
- Tilby sykepleiere, jordmødre og andre helsearbeidere en arbeidshverdag hvor det er mulig å stå i heltidsstilling, blant annet gjennom å se på alternative turnusordninger, økt bemanning og avlastning for arbeidsoppgaver som kan løses av andre yrkesgrupper.
- Sikre frivilligsentralen og frisklivssentralen og andre lavterskel aktivitets- og helsetilbud.
- Bruke Familiens hus og helsestasjonen som et verktøy for å samordne tjenestene for både barn, ungdom og eldre på ett sted.

- At det på kommunens nettsider skal være lett å få oversikt over tilgjengelige psykologers ventetid og spesialiseringsområde og søkerens rettigheter ved avslag.
- Jobbe for at alle som mottar tjenester i hjemmet, skal få et fast antall personer å forholde seg til når de trenger det.
- Jobbe for at pårørende til mottakere av helsetjenester ivaretas på en god måte.
- Utvikle Lillehammers potensial for mer helseturisme.
- Etablere opplysningstjeneste for folkehelse.

Lokal ruspolitikk

Venstre vil ha en human ruspolitikk der vi behandler rusavhengige med verdighet. Ruspolitikken må være kunnskapsbasert, sette mennesket i sentrum og gi folk muligheten til å leve et trygt og godt liv. Derfor må vi møte avhengighet med hjelp og behandling framfor straff.

Lillehammer Venstre vil:

- Satse på forebyggende tiltak rettet mot unge, deriblant samarbeid mellom helsetjenester og skolene med informasjon om rusmiddelbruk.
- Samarbeide med allerede etablerte offentlige tjenester om å tilby brukerrum for rusavhengige.
- Sørge for at det finnes trygge møteplasser for mennesker i aktiv rus.
- Jobbe for å etablere anonyme tilbud om rusmiddeltesting for å forhindre bruk av farlige stoffer.
- Sikre at kommunen har en ungdomskontakt og et godt lavterskeltilbud for ungdom.

Økt frihet i alderdommen

Hver enkelt av oss har ulike ønsker om og forventninger til hvordan alderdommen vår skal være. Lillehammer Venstre vil møte alle eldre med et tilbud som gir valgfrihet og tar i bruk teknologi slik at alle får muligheten til å leve et så fritt, selvstendig og innholdsrikt liv som mulig. Vi vil legge til rette for at eldre mennesker kan få et omsorgstilbud som er tilpasset behovene og interessene deres.

Lillehammer Venstre vil:

- Videreføre satsing på velferdsteknologi, innovasjon og nye løsninger for å legge til rette for at flere kan bo hjemme lenger og mestre sin egen hverdag, samtidig som man tar hensyn til eldre uten digital kompetanse.
- Legge til rette for godt tilrettelagte bo- og transporttilbud slik at en kan bo hjemme så lenge som ønsket.
- Ha et mangfold av boformer – blant annet omsorgsboliger og bofellesskap – slik at man kan få en bolig som er tilpasset etter hvor godt man klarer seg selv.
- Stimulere til fellesskapsløsninger som kan gi trygghet og rom for frivillig innsats, gjerne utviklet i samarbeid med private aktører.
- Være åpen for en blanding av ideelle, kommersielle og kommunale sykehjem.

- Satse på rehabilitering hjemme, slik at eldre raskest mulig kan komme tilbake i vanlig form etter sykdom og skade.
- Etablere helsestasjon for eldre.
- Legge til rette for at sykehjem og omsorgsboliger har et tilpasset tilbud som reflekterer enkeltmenneskers interesser og ønsker.
- Tilrettelegge for et sømløst samarbeid på tvers av hjemmetjenesten, helsetjenesten og frivilligheten for å motvirke underernæring og ensomhet blant eldre.
- Sørge for at maten på bo- og omsorgshjemmene har høy kvalitet og er tilpasset den enkeltes vaner og ønsker, blant annet ved å involvere beboerne så langt som mulig ved måltidene.
- Ha et rikt aktivitetstilbud på bo- og omsorgshjemmene som er tilpasset det mangfoldet av mennesker som bor sammen de siste årene av livet.
- Gi tilbud om GPS-sporing for å øke radiusen og friheten til de eldre der det foreligger samtykke.